

EĞİTİM TARİHİNDE YÜKSEKÖĞRETİM

7. BÖLÜM

Dr. Öğr. Üyesi Alev DURAN¹

Öğrenmek ve öğretmek odaklı bir eylem olan eğitim, insanlığın en eski olgularından biridir ve her medeniyet kendi birikimini bu hususta oluşturmuştur. İnsanlık tarihi aynı zamanda insanın bilgi edinme sürecidir denilebilir. Ancak bu faaliyetin amacı ve yöntemleri zamanla farklılaşmıştır. Eğitimin tarihi, insanlığın tarihi kadar eskidir.

En eski dönemlerden günümüze insanın eğitimi en çok üzerine düşünülen konulardan birisi olmuştur. İnsan, en azından yaşamı için, eğitime en çok gereksinimi olan varlıktır. İnsanoğlu, akli sayesinde diğer varlıklara üstünlük sağlamış ve akıl eğitim yoluyla işlenebilen bir cevher olarak karşımıza çıkmıştır. Bu cevherin kullanılmasında eğitim önemli bir araçtır. Orta Çağın sonlarından itibaren Avrupâda şekillenen, insanın kendisini ve çevresini tanıma amacıyla, akılcı yöntemlerle, gözlem ve deneye dayalı olarak doğa ve evrenin araştırılması, günümüzde geçerli sayılan tek bilimsel yaklaşımdır. Kültür ve eğitim konusu, bugün artık bütün toplumların, akademik ve politik seviyede ilgi alanı olmakla birlikte bu durum özellikle gelişmekte olan ülkeler için, öncelikle kalkınma ve modernleşme problemi olarak ele alınmıştır.²

Yükseköğretim bir ilim ya da sanat alanında bilginin en üst düzeyde öğretildiği, üretildiği, yorumlandığı, eleştirildiği ve tasnif edildiği süreç mekân ve ortam olarak tanımlanabilmektedir.³ Bu açıdan, yükseköğretim tarihin en eski dönemlerinden beri varlığını sürdürmektedir sonucuna varılabilir.

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul Türkiye, alevduran@aydin.edu.tr alvdrn@gmail.com.

² Zafer Tangülü- Oğuzhan Karadeniz- Sinan Ateş, “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sistemimizde Yabancı Uzman Raporları (1924-1960)”, *Turkish Studies*, Volume 9/5 Spring 2014, s. 1896.

³ Mustafa Gündüz, “Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi”, *Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi*, [Ed. Mustafa Gündüz], İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2020, S. 255-281.

SONUÇ

Osmanlı devleti ile batılı devletler arasındaki yakınlaşmaların artması, Osmanlı devletinin gerilemesini kabul ederek öncelikli olarak askeri alanda ve sonrasında başlattığı ıslah hareketlerinde eğitim anlayışı ve eğitim kurumlarına da yer verilmiştir. Eğitim kurumları da toplumun diğer kurumları gibi toplumun ve çağın ihtiyaçlarına cevap veremediğinde değişikliğe uğraması kaçınılmaz bir durumdur.

Yükseköğretim, nitelikli insan yetiştiren eğitim sisteminin son aşaması olarak, eğitim teşkilat şemasında önemli bir yer tutmuştur. Osmanlı devletinde öncelikle darülfünun adı ile kurulan yükseköğretim yapan kurum 1933 yılına kadar varlığını devam ettirmiştir. Bu organa, 1 Nisan 1924 yılında TBMM tarafından hükmi şahsiyet tanınarak, ilmi, idari ve mali bakımdan muhtar bir hüviyet verilmiş zaman içerisinde mevcut üniversite kurumunun yapısı şekil almaya başlamıştır.

Bu hakla beraber, darülfünun özerk- özgür hale getirilerek dünyadaki benzerlerine oranla daha iyi bir seviyeye ulaşmıştır. 1933 tarihine kadar bu hakka sahip olarak varlığını sürdüren yükseköğretim kurumu, 1946 yılına kadar Maarif vekaletine bağlı bir müdürlük olarak varlık göstermiştir. TBMM, 5 Mayıs 1933 tarihli toplantısında, dârülfünunun kapatılarak yerine yeni esaslara göre İstanbul Üniversitesi'nin kurulması kararlaştırmış ve teklif üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 31 Mayıs 1933 tarihli oturumunda dârülfünun ve bağlı kuruluşlarının bu tarihten geçerli olmak üzere lağvedilmesi karar vermiş, Maarif Vekâleti 1 Ağustos'tan itibaren İstanbul Üniversitesi'ni kurmakla görevlendirilmiş ve bu işlerle bizzat Reşid Galib meşgul olmuştur.

KAYNAKLAR

Süreli Yayınlar

Düstur, I. Terkip C. VII, Ankara Devlet Matbaası, Ankara 1944.

Meclis-i Mebusân Zabıt Ceridesi, Matbaa-i Amire, sene 1330.

Tanin, “İnas Darülfünunu Mezuneleri”, S. 3147, 15 Eylül 1333.

Tasvir-i Efkâr, 368-2, L 1282 {27 II 1866}.

Tasvir-i Efkâr, 510-1-2, 18 R1284 {19 VII 1867}.

Diğer Kaynaklar

AKYÜZ, Yahya, “Türkiye’de Çağdaş Anlamda Öğretmenlik Mesleğinin Doğuşu”, **Türkler**, C. 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 15-27.

AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Pegem Yayıncılık, Ankara 2005.

ALKAN, Necmettin, “Sultan II. Abdülhamid ve Osmanlı Modernleşmesi”, **Devr-i Hamid Sultan II.**

Abdülhamid, C. IV, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2011.

ASLAN, Ali, **Darülfünundan Üniversiteye**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1995.

DÖLEN, Emre, **Türkiye Üniversite Tarihi Osmanlı Döneminde Darülfünun (1863-1922)**, C. I, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009.

- DUMAN, Tayyip, “Mesleki ve Teknik Eğitimin Gelişimi”, **Türkler**, C. XV, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 61-71.
- DURAN, Alev, “Meşrutiyet Dönemi Eğitimdeki Yenileşme Hareketleri ve Cumhuriyet Dönemine Bıraktığı Miras”, **Cappadocia Journal Of History And Social Sciences**, Vol.8-April 2017, s. 62-77.
- DURAN, Alev, **Meşrutiyetten Cumhuriyete Eğitim 1876-1923**, Hiper Yayın, İstanbul 2018.
- DURAN, Alev, **Özdilek Mecmuası**, Hiper yayın, İstanbul 2019.
- GÜNDÜZ, Mustafa, “Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi”, **Kronolojik ve Tematik Türk Eğitim Tarihi**, [Ed. Mustafa Gündüz], İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2020.
- HAYTA, Necdet- Uğur Ünal, **Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri, XVII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışına Kadar**, Gazi Kitabevi, Ankara 2008.
- İHSANOĞLU, Ekmelettin, “Darülfünun-ı Şahane”, **Devr-i Hamid Sultan II. Abdülhamid**, C. I, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2011.
- İHSANOĞLU, Ekmelettin, “Darülfünun”, **DİA**, C. 8, s. 21-25.
- KARAL, Enver Ziya, “Tanzimat’tan Evvel Garplılaşma Hareketleri (1718 – 1839)”, **Tanzimat I**, Maarif Matbaası, İstanbul, 1940.
- KOÇER, Hasan Ali, **Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi**, MEB, İstanbul 1991.
- KUHN, Thomas S., **Bilimsel Devrimlerin Yapısı**, [Çev. Nilüfer Kuyaş], Kırmızı yayınları, İstanbul 2015.
- TANGÜLÜ, Zafer- Oğuzhan Karadeniz- Sinan Ateş, “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sistemimizde Yabancı Uzman Raporları (1924-1960)”, **Turkish Studies**, Volume 9/5 Spring 2014, s. 1895-1910.
- TANGÜLÜ, Zafer- Sabri Becerikli, “Musiki Muallim Mektebi (1924-1937)”, **Asia Minor Studies**, C. 8, S. 2, s. 458-466.
- TİRYAKİ, Kerim- Zeynel Özlü, “Osmanlı Devleti’nde Muhacir Çocuklarının Sosyal Hayata Entegrasyonunda Eğitim Meselesi (19.Yüzyılın İkinci Yarısında)”, **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi Journal Of Atatürk And The History Of Turkish Republic**, S. 7, Yaz- 2020, s. 323-358.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı**, TTK, Ankara 1984.
- VURGUN, Ahmet, “Tarih Eğitiminin Tarihinden Bir Kesit: 20. Yüzyılın Başlarında (1898-1904) Osmanlı Devlet Okullarında Tarih Dersinin Yeri”, **Turkish History Education Journal**, 9-2, s. 604-627.
- YILMAZ, M. Serhat, “Darülfünun Reformu- Darülfünun’dan İstanbul Üniversitesine Geçiş Süreci (1863-1933)”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, C. 9, S.1, Mart 2001, s.245-260.